

УДК 37.016
Г85

Автор:
Гриценко А. П., старший учитель
Слоутського НВК Глухівського р-ну Сумської обл.

Гриценко А. П.
Г85 Усі уроки «Всесвітньої історії». 9 клас / А. П. Гриценко. —
Харків : Вид. група «Основа», 2016. — 235 [5] с.
ISBN 978-617-00-3084-9.

Посібник розроблений автором у повній відповідності до оновленої програми зі всесвітньої історії для 9-го класу (2017). Видання містить календарне планування, розробки уроків і матеріали до практичних робіт, спрямовані на формування предметних компетентностей; значний масив історичних документів і картографічних матеріалів.

Видання пропонується вчителям, методистам і студентам вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК 37.016

ISBN 978-617-00-3084-9

© Гриценко А. П., 2017
© Корягін В. О., макет обкладинки, 2017
© ТОВ «Видавнична група «Основа», 2017

Зміст

Календарне планування курсу	5
<i>Урок 1.</i> Вступ	19
Розділ I. Європа в час Французької революції та наполеонівських війн	
<i>Урок 2.</i> Криза «старого порядку». Французька революція кінця XVIII століття	25
<i>Урок 3.</i> Консульство та Імперія у Франції. Наполеон Бонапарт	35
<i>Урок 4.</i> Практична робота № 1. Утвердження принципів громадянського рівноправ'я: від «Декларації прав людини і громадянина» до «Цивільного кодексу» Наполеона	42
Розділ II. Європа та Америка в добу революцій і національного об'єднання (1815–1870 рр.)	
<i>Урок 5.</i> Індустріальна революція у країнах Західної Європи та її наслідки	48
<i>Урок 6.</i> Практична робота № 2. Суспільні наслідки промислового перевороту. Зміни в житті і побуті різних верств населення	55
<i>Урок 7.</i> Велика Британія в першій половині XIX ст.	60
<i>Урок 8.</i> Франція в період Реставрації	65
<i>Урок 9.</i> Політична роздробленість Німеччини. Австрійська імперія доби К. Меттерніха	69
<i>Урок 10.</i> «Весна народів». Революції 1848–1849 рр. у країнах Західної і Центральної Європи	73
<i>Урок 11.</i> Об'єднання Італії та Німеччини	78
<i>Урок 12.</i> Російська імперія в першій половині XIX століття	88
<i>Урок 13.</i> Громадянська війна і Реконструкція в США	94
<i>Урок 14.</i> Урок узагальнення і тематичного оцінювання за розділами I–II	101
Розділ III. Модернізація країн Європи та Америки в останній третині XIX — на початку XX ст. Пробудження Азії	
<i>Урок 15.</i> Основні тенденції соціально-економічного та політичного розвитку Західної Європи та США	110
<i>Урок 16.</i> Практична робота № 3. Еволюція європейської соціал-демократії: від марксизму до легальної парламентської діяльності	116

<i>Урок 17.</i>	Франко-пруська війна та її наслідки. Третя Республіка у Франції	120
<i>Урок 18.</i>	Німецька імперія. Канцлерство О. фон Бісмарка	126
<i>Урок 19.</i>	Історія Великої Британії	134
<i>Урок 20.</i>	Особливості розвитку об'єднаної Італії	142
<i>Уроки</i>	Економічне піднесення	
<i>21–22.</i>	Сполучених Штатів Америки	148
<i>Урок 23.</i>	Російська імперія у другій половині XIX — на початку XX ст.	156
<i>Урок 24.</i>	Австро-Угорщина — дуалістична монархія	162
<i>Урок 25.</i>	Доба Мейдзі в Японській імперії	170
<i>Урок 26.</i>	Сінхайська революція в Китаї	176
<i>Урок 27.</i>	Спроби модернізації Османської імперії та Персії (Ірану)	183
<i>Урок 28.</i>	Практична робота № 4. Британське володарювання в Індії. Народи Африки під владою європейських колонізаторів	191
<i>Урок 29.</i>	Урок узагальнення і тематичного оцінювання за розділом III	197
Розділ IV. Міжнародні відносини (друга половина XIX — початок XX ст.)		
<i>Урок 30.</i>	Міжнародні відносини наприкінці XIX століття	203
Розділ V. Розвиток культури та повсякденне життя (кінець XVIII — початок XX ст.)		
<i>Урок 31.</i>	Наукові і технічні досягнення наприкінці XIX — на початку XX ст.	208
<i>Урок 32.</i>	Практична робота № 5. Зародження масової культури	215
<i>Урок 33.</i>	Урок узагальнення і тематичного оцінювання за розділами IV–V	221
<i>Урок 34.</i>	Узагальнення до курсу «Основні ідеї, здобутки, виклики “довгого” XIX століття»	225
<i>Урок 35.</i>	Резервний урок	233
Література		234

УРОК 1

Вступ

Очікувані результати

Після уроку учні зможуть:

- визначати хронологічні межі та періодизацію Нового часу;
- називати закони історичного розвитку, характеризувати види історичних джерел;
- шукати інформацію з інформаційних ресурсів для опису подій та явищ періоду;
- пояснювати та застосовувати поняття: «Новий час», «модернізація», «революція», «нація», «модерна держава», «індустріальне суспільство», «громадянське рівноправ'я», «парламентська демократія»;
- удосконалити навички роботи з історичними текстами, схемами і таблицями;
- висловлювати судження щодо значення «довгого» ХІХ ст.;
- називати історичні джерела з історії модерного часу.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: комп'ютер або ноутбук, мультимедійний проектор та екран (мультимедійний комплекс), підручник, атлас, настінна карта, ілюстративний матеріал.

ХІД УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ УРОКУ

Повідомлення теми та завдань уроку.

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

Метод «Уявний мікрофон»

- ▼ Пригадайте основні події та історичні особи, що найбільше запам'яталися з історії першого періоду Нового часу (у 8-му класі).

Робота з картою

- ▼ Користуючись картою атласу, дайте відповідь на запитання:
 1. Назвіть основні європейські, азійські та американські держави, які ви запам'ятали з курсу всесвітньої історії 8 класу.

2. Визначте держави, які стали в цей час імперіями. Чи довго вони існували?
3. Порівняйте розвиток країн Західної Європи, Східної Європи та Сходу.

Бесіда

1. Пригадайте, який період історії ви вивчали у 8-му класі.
2. Назвіть основні хронологічні рамки історії першого періоду Нового часу.
3. Яка подія першого періоду Нового часу вам запам'яталась найбільше? Чому?
4. Визначте, чому в кінці XVIII століття, на думку вчених, відбуваються зміни в епосі Нового часу.

III. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Учитель готує учнів до роботи на уроці та повідомляє тему і мету уроку, яку оголошує і записує на дошці / екрані (краще це зробити заздалегідь), пояснює назву періоду «Новий час» та називає хронологічні межі його другої частини з кінця XVIII ст. і до початку XX ст., знайомить учнів із загальними питаннями організації навчальної діяльності впродовж вивчення нового курсу й пропонує учням висловити свою думку щодо поняття історичного минулого та потреби його вивчення і поділу на періоди та вироблення власного ставлення до змін у житті та світогляді людей, діяльності історичних діячів епохи.

Робота в парах

- ▼ Подумавши одну хвилину, назвіть якомога більше імен історичних діячів з різних держав першого періоду Нового часу та досягнення, завдяки яким вони уславилися.

IV. СПРИЙНЯТТЯ ТА УСВІДОМЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Хронологічні межі й періодизація Нової історії

Учитель. Наприкінці XVIII ст., на думку істориків, починається другий період Нового часу. Він характеризується утвердженням та перемогою індустріального ладу як панівної системи в Європі, а згодом і в усьому світі. Подія, що умовно проводить цю межу, доволі відома — це Французька революція кінця XVIII ст. Саме вона явно підірвала головні підвалини феодального суспільства. Іноді саме ця подія трактується як початок історії Нового часу.

Учитель демонструє на екрані умовну стрічку часу всесвітньої історії, періоди якої учні вже вивчали та будуть вивчати в наступні роки.

Умовна стрічка часу

Історія Стародавнього світу	Історія Середньовіччя	Всесвітня історія. Новий час		Новітня історія	
		I період. Кінець XV — друга половина XVIII ст.	II період. Кінець XVIII — XIX ст.	I період 1900–1939 рр.	II період з 1939 р. до наших днів
Від появи людини до розпаду Римської імперії (476 р.)	476–1492 рр. (до відкриття Х. Колумбом Америки)	I період. Кінець XV — друга половина XVIII ст.	II період. Кінець XVIII — XIX ст.	I період 1900–1939 рр.	II період з 1939 р. до наших днів
6 клас	7 клас	8 клас	9 клас	10 клас	11 клас

Другий період нового часу (кінець XVIII — початок XX ст.), який ми будемо вивчати у 9-му класі, характеризується зародженням, становленням та утвердженням індустріального суспільства або індустріальної цивілізації.

Завдання

1. Назвіть час існування другого періоду Нової історії.
2. Підрахуйте та порівняйте скільки тривав період середніх віків і нового часу.
3. Яку закономірність історичного розвитку людства ви можете визначити?

Учитель. Протягом другої половини XIX століття відбувається перехід від традиційного (аграрного) суспільства до індустріального. Першими цей процес переживають передові країни Західної Європи й Північної Америки. Однак на межі XIX–XX століть у розвитку західної цивілізації виникає низка складних проблем, подальше загострення яких ставило під загрозу саме її існування. Апофеозом цієї кризи стала Перша світова війна, яка вкрай розхитала фундаментальні засади західної цивілізації.

Поняття модерного віку (XIX століття)

Учитель. Всесвітньо відомий британський історик Ерік Гобсбаум (1917–2012) другий період Нового часу називає «довгим» XIX століттям (1789–1918 роки) — на противагу «короткому» XX століттю. Аналізу цього періоду він присвятив три томи свого дослідження. Відповідно, історик поділяє його на три періоди:

- I. Епоха революцій (1789–1848 рр.)
- II. Епоха капіталу (1848–1875 рр.)
- III. Епоха імперій (1875–1914 рр.)

Робота з поняттям

☑ **Модернізація** — це тривалий процес руйнації засад традиційного (аграрного) суспільства та перехід до індустріальної цивілізації, що передбачає урбанізацію, індустріалізацію, демократизацію політичних структур, становлення громадянського суспільства й правової держави, наукову революцію, переворот у суспільній свідомості, утвердження вільнодумства та атеїзму.

Бесіда

1. Чому цей період називають саме модерним Новим часом?
2. Проаналізуйте концепцію Еріка Гобсбаума стосовно «довгого» ХІХ століття.
3. Чи можна цей час (другий період) вважати справді Новим порівняно з попередніми?
4. Розкажіть, що перший період Нового часу залишив важливого людству.

Структура курсу всесвітньої історії у 9-му класі

Учитель знайомить учнів зі структурою курсу всесвітньої історії у 9-му класі.

Учитель. Курсу всесвітньої історії у 9-му класі побудований за проблемно-тематичним принципом і має на меті сприяти виробленню в учнів власного ставлення до змін у житті та світогляді людей у другий період Нового часу — епоху революцій, появи нових ідеологій, становлення модерного суспільства з його соціально-політичними та соціально-економічними структурами — і підготувати до розуміння витоків ХХ ст. Матеріал курсу всесвітньої історії зосереджений на подіях, явищах, процесах, що були характерними для європейських суспільств зазначеного періоду. Історію Західної та Центрально-Східної Європи подають відповідно до обраних проблем, а не за традиційним країнознавчим підходом.

Головними змістовими лініями цього курсу є «людина — світ уявлень та ідей», «людина — влада», «людина — суспільство», «людина — світ речей».

Більше уваги приділяють створенню навчальних ситуацій, за яких учні можуть самостійно працювати з добірками історичних джерел, шукати й аналізувати історичну інформацію, оцінювати значення, наслідки та вплив таких історичних процесів, як модернізація, формування сучасних націй, державних і політичних структур сучасного типу, революція, зростання ролі освіти і науки, головні ідейно-політичні течії епохи, порівнювати явища і тенденції

історії європейських країн та України у ХІХ ст., визначати роль історичних осіб, характеризувати повсякденне життя та духовний світ людини Нового часу тощо.

Важливим є опанування таких складних умінь, як визначення причин, сутності та наслідків подій, явищ і процесів в українських землях та інших країнах, характеризувати, порівнювати та зіставляти їх, також формування вмінь аргументованого висловлювання власної думки і позиції в усній та письмовій формах.

Історичні джерела та інформаційні ресурси з історії Нового часу

Учитель демонструє підручник та хрестоматію з історії другого періоду Нового часу учням. При цьому він звертає їхню увагу на обкладинку, форзаци, умовні позначення, ілюстрації, документи. Акцентує увагу на змісті та структурі навчального матеріалу, на хронологічних рамках вивчуваного періоду. За наявності комп'ютера та можливості підключення до всевітньої мережі Інтернет учитель демонструє учням сайти, що дають можливість шукати та опрацювати інформацію з історії Нового часу.

Перелік Інтернет-ресурсів з Нової історії

1. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. <https://uk.wikipedia.org>
2. Всесвітня історія <http://javot.net/history/index.htm>
3. Енциклопедія всевітньої історії <http://improvisus.com/ua/vhid.html>.
4. Всемирная история <http://www.world-history.ru> Особистості. Регіони. Країни. Народи.
5. Всемирная история в лицах <http://www.vivl.ru/> Сайт присвячено творцям світової історії, імена багатьох з яких дали назви цілим епохам.
6. Енциклопедія «Британіка» www.britannica.com.
7. Електронний історичний журнал www.TheHistoryNet.com
8. «Познаємо людину через її історію» (енциклопедії, довідники, історичні мапи) www.historic.ru
9. Інформація з всевітньої історії (англомовний сайт) [www.http://www.thehistorynet.com](http://www.thehistorynet.com)
10. Історія ХІХ ст. у політичній карикатурі <http://www.boondocksnet.com/cartoons/>;
11. Наполеон (Napoleon) — <http://www.napoleon.org> та <http://napoleonbonapart.narod.ru/index.ht> ;
12. Вікторіанська Британія (The Victorian Web) — <http://www.victorianweb.org>
13. Чартизм (Chartism) — <http://www.spartacus.schoolnet.co.uk/chartism.htm>;

14. Енциклопедія революцій 1848 р. (Encyclopedia of 1848 Revolutions) — <http://cscwww.cats.ohiou.edu—Chastain index.ht>
15. Русько-турецька війна 1877–1878 pp.; <http://grandwar.kulichki.net/turkwar/index.html>
16. Громадянська війна в США (The American Civil War) — <http://www.swcivilwar.com/>
17. Америка XIX століття. — <http://www.ipweb.narod.ru/> — Дикий Захід чекає на вас...

V. УЗАГАЛЬНЕННЯ ТА СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЗНАТЬ

Бесіда

1. Пригадайте, хто першим застосував термін «Новий час».
2. Дайте визначення терміну «довге» XIX століття.
3. Назвіть хронологічні рамки історії другого періоду Нового часу.
4. На які періоди ділиться Нова історія та другий період Нового часу?
5. Пригадайте розділи, на які поділено шкільний курс всесвітньої історії у 9-му класі.
6. Назвіть основні інформаційні ресурси для вивчення епохи Нової історії.
7. Які образи, символи ви пов'язуєте з епохою Нового часу?

Творче завдання

- ▼ Використовуючи традиційні та електронні інформаційні ресурси (підручник, хрестоматія та пошук інформації в мережі Інтернет) підготуйте невелику розповідь за темою «Основні ідеї, здобутки, виклики “довгого” XIX ст.».

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Опрацювати відповідний параграф підручника.
2. Дати відповідь на запитання і завдання до нього.
3. За допомогою Інтернет-ресурсів знайти та занотувати цитати видатних людей про Новий час та його головні події.
4. Підготувати повідомлення про життя та діяльність французького міністра фінансів Жака Некера.

Розділ I. ЄВРОПА В ЧАС ФРАНЦУЗЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ ТА НАПОЛЕОНІВСЬКИХ ВІЙН

УРОК 2

Криза «старого порядку». Французька революція кінця XVIII століття

Очікувані результати

Після уроку учні зможуть:

- розпізнавати на карті події Французької революції кінця XVIII ст.;
- характеризувати Французьку революцію як поштовх до модернізації в соціальній та культурній сферах життя Європи;
- пояснювати передумови і сутність Французької революції;
- визначати причиновий зв'язок між ідеями епохи Просвітництва, кризою «старого порядку» і революцією у Франції; вплив Французької революції на розвиток європейських країн;
- висловлювати судження щодо історичного значення положень «Декларації прав людини і громадянина»; діяльності Дантона, Робесп'єра;
- називати хронологічні межі й періодизацію Французької революції;
- пояснювати і застосовувати поняття: «конституційна монархія», «праві та ліві», «Болото», «якобінська диктатура», «революційний терор», «термідоріанці», «громадянські права».

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: комп'ютер або ноутбук, мультимедійний проектор та екран (мультимедійний комплекс), підручник, атлас, настінна карта, ілюстративний матеріал.

ХІД УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ УРОКУ

Повідомлення теми та завдань уроку.

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

Метод уявного мікрофона

- ▼ Пригадайте основні події та історичні особи, що найбільше запам'яталися з історії Франції у 8-му класі.

Бесіда

1. Зробіть стислий огляд економічного розвитку Франції в кінці XVIII століття.
2. Розкажіть, якою в цей час була королівська влада у Франції.
3. Назвіть приклади проведення реформ французьким королями. Чи увінчались вони успіхом? Чому?
4. Охарактеризуйте становище третього стану в соціально-економічному і політичному житті Франції.

Робота з таблицею

- ▼ Описати становище різних верств населення Франції за допомогою таблиці.

Становище французького населення в кінці XVIII століття

Стан	Представники	Становище	Відношення до можливих змін
Перший			
Другий			
Третій			

III. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Учитель готує учнів до роботи на уроці та повідомляє тему і мету уроку, яку оголошує і записує на дошці / екрані (краще це зробити заздалегідь), пояснює назву нової теми «Європа в час Французької революції та наполеонівських війн» й пропонує учням висловити свою думку щодо нового матеріалу та потреби його вивчення.

Робота з картою

- ▼ Користуючись картою атласу, покажіть:
 - 1) територію Франції на кінець XVIII століття;
 - 2) держави, з якими вона межувала;
 - 3) основні провінції та їхній економічний розвиток.

IV. СПРИЙНЯТТЯ ТА УСВІДОМЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Передумови і причини революції

Учитель. Франція у кінці XVIII ст. — це аграрна країна, у якій переважали феодальні пережитки. Вони не давали розвиватись промисловості і торгівлі. Тому промисловий переворот у Франції все ще не відбувся.

Король Людовік XVI постійно змінював міністрів, намагався поповнити казну й навести лад у країні. Міністри Тюрго, Мальзербом, Каллон, Брієн, Неккер по черзі намагалися запобігти загостренню кризи, провести реформи, але кожний з них зазнав поразки.

Робота в групах з підручником

- ▼ Використовуючи текст відповідного параграфа підручника та інших інформаційних ресурсів, складіть тезисну відповідь за такими темами:

- 1) політичний розвиток Франції;
- 2) становище у французькому селі;
- 3) зародження промисловості Франції сільського господарства.

Робота з таблицею

Учитель пояснює матеріал учням, користуючись нижченаведеною таблицею.

Причини та особливості Французької революції

Причини революції	1. Суперечності між розвитком ринкових відносин у країні та застарілим соціальним, економічним і політичним ладом феодальної Франції. 2. Криза абсолютизму у Франції. 3. Незадоволення широких мас населення пануванням феодальних порядків, поділом суспільства на стани, привілеями дворян і духовництва		
Франція була феодальною державою з абсолютною королівською владою	Характер революції	Рушійні сили революції	Головне питання революції
	Буржуазно-демократичний	Підприємці (буржуазія), селяни, ремісники, дрібні торговці, міська біднота	Аграрне
Завдання революції	1. Ліквідувати застарілі феодальні порядки, які гальмували розвиток країни. 2. Ліквідувати абсолютну монархію у Франції. 3. Ліквідувати становий устрій, привілеї дворянства й духовенства		
Особливості революції	1. У перебігу революції влада переходила до чимраз рішучіших представників буржуазії, а тому революція розвивалася висхідною лінією. 2. Французька революція була першою революцією в історії, коли боротьбу здійснювали не під прапором релігійних учень, а учасники її виступали з політичними вимогами		

Початок революції**Робота з формування хронологічної компетентності**

▼ За розповіддю вчителя складіть хронологічну таблицю.

Орієнтовний вигляд таблиці

Початок Французької революції

Дата	Подія	Значення	Наслідки
1 травня 1789 р.	Скликання Генеральних штатів	291 від дворянства, 270 від церкви, 584 — від третього стану	Представників перших двох станів зустріли з помпою, на третіх не звернули увагу
5 травня 1789 р.	Король Людовік XVI відкрив Генеральні штати	У своїй промові він застеріг проти духу змін. Некер у своїй промові говорив лише про фінансові питання	Жодних натяків на сподівані політичні реформи не було
17 червня	Створення Національної асамблеї (Assemblée nationale)	Ініціаторами стали представники третього стану й кілька представників дворянства й духовництва	
26 червня	Людовік XVI звелів стягнути до столиці війська (20 тисяч солдатів з найманих швейцарських та німецьких полків)	Парижани збентежилися. Буржуазія почувалася обдуреною: дебати у Версалі не давали жодних результатів, і виник страх щодо долі Установчих зборів. Народ боявся, що війська перекриють шляхи постачання до Парижа тоді, як унаслідок неврожаю 1788 року ціна хліба вже піднялася понад міру	На паризьких бар'єрах почалися заворушення

Дата	Подія	Значення	Наслідки
9 липня	Національна асамблея проголосила себе Національними Установчими зборами (Assemblée nationale constituante)	Асамблея постановила, що вона представляє не тільки виборців кожного конкретного депутата, а колективно весь народ загалом	Установчі збори опиралися на підтримку народної більшості й на мережу «патріотів», а протистояли їм розрізнені міністерства, уряд без фінансів і зляканий нерішучий король
11 липня	Король відправив у відставку надто ліберальних міністрів, зокрема контролера фінансів Некера	Журналіст Каміль Демулен закликав натовп до самооборони. На його думку відставка Некера свідчила про наступ на народ	У садах Тюільрі і на площі Інвалідів виникли сутички між парижанами й полком королівських німців принца Ламбеска
14 липня 1789 р.	Паризькі бунтівники почали озброюватися, розграбувавши арсенал	Шукаючи порох вони прибули до брами королівської в'язниці Бастилії, де злилися з іншим потоком бунтівників, який ще зранку почав збиратися перед фортецею в передмісті Сент-Антуан	У в'язниці було лише 7 в'язнів — 4 фальшивомонетники, два небезпечних божевільних і один збоченець
14 липня 1789 р.	Штурм і падіння Бастилії	В очах народу Бастилія була символом королівської сваволі. Комендант в'язниці маркіз Бернар-Рене Жордан де Лоне хотів чинити опір, але на вимогу прибулих поспіхом підписав документ, за яким згодився здати фортецю в обмін на обіцянку не завдати шкоди гарнізону	

Дата	Подія	Значення	Наслідки
15 липня	Людовік XVI під тиском вимог парижан з'явився на засідання установчих зборів	Відкликав війська, що оточували Париж. Відновив на посаді Некера й усіх звільнених міністрів та оголосив Жана Сильвена Байї, голову установчих зборів, мером Парижа. Марі Жозеф де Лафает обійняв посаду верховного коменданта національної гвардії	У місті встановилася нова муніципальна адміністрація, і король визнав її, відбулося тимчасове примирення монарха із повсталими

Франція від конституційної монархії до Республіки

У ч и т е л ь. У ході революції у Франції відбувся перехід від монархії до республіки. Ця подія започаткувала процес формування основ громадянського суспільства у цій державі. Декларація прав людини та громадянина стала зразком для укладання конституцій багатьох країн світу. Один з лідерів Установчих зборів граф Мірабо заявив: «Ця велика революція уникне лиходійства і сліз».

Але чи могли такі передбачення стати реальністю у французькому суспільстві XVIII ст.?

Робота з хронологічною таблицею

▼ Слухаючи розповідь учителя, складіть хронологічну таблицю.

Орієнтовний вигляд таблиці

Перехід від абсолютної до конституційної монархії

Дата	Подія	Значення
15 липня — 6 серпня 1789 р.	У французьких селах поширювалася хвиля суперечливих чуток, що дістала назву «Великого переляку»	Селяни боялися грабежів урожаю членами загонів сільських бунтівників та розправлялись із поміщиками
26 серпня 1789 р.	Установчі збори проголосували за Декларацію прав людини і громадянина	Засудила абсолютну монархію й становий принцип побудови суспільства
Вересень 1789 р.	Установчі збори проголосували за перші статті майбутньої Конституції	Обмеження в такий спосіб королівських прав

Наслідки	<p>Королівська влада надзвичайно ослабла. Франція залишалася монархією, але законодавча влада перейшла до Установчих зборів. Установлені Установчими зборами комісії мали більше повноважень, ніж адміністрація, яка дедалі менше звертала увагу на короля.</p> <p>Міністри стали просто технічними виконавцями, над якими постійно наглядали Збори.</p> <p>Проте в руках короля залишалася виконавча влада. Закони й декрети Установчих зборів не набирали чинності, якщо король не впроваджував їх. Крім того, на своїх посадах до встановлення нової адміністрації залишалися інтенданти й інші представники старого режиму. Інтенданти продовжували виконувати свої обов'язки аж до 1790 року, хоча їхні повноваження значно скоротилися</p>
-----------------	--

Робота з таблицею

Учитель пояснює матеріал учням, користуючись нижченаведеною таблицею.

Законодавчі збори Франції

«Ліві»		«Центр»	«Праві»
Якобінці Кордельєри		«Болото»	Фельяни Конституційні монархісти
Жирондисти	Монтаньяри — група якобінців, що сиділи на верхніх лавах — «гора»		
Промислова буржуазія. Бріссо	Виступали як захисники інтересів народу. Робесп'єр, Марат, Дантон	Приєднувалися до тих, хто був сильнішим	Прихильники конституційної монархії вважали, що революція завершилася
Виступали за продовження революції			

Учитель. Законодавчі збори, що склалися із 745 депутатів, не були єдиним органом. Депутати були розділені на декілька фракцій, які діяли у формі політичних клубів та салонів.

Більшість була незалежними (345 осіб), 264 — фейяни та 136 — якобінці. Замість прийняття законів їх засідання часто перетворювалися на політичні баталії між представниками різних політичних угруповань.

Найбільш впливовим був Якобінський політичний клуб (був розташований у монастирі Св. Якова), його членами були Мірабо, Робесп'єр, Бріссо.

Після розколу якобінців його конституційно-монархічне крило (Лафайет, Барнав, брати Ламети) утворює клуб фельянів (у монастирі ордену фельянів).

Найбільшим демократизмом вирізнявся політичний клуб кордельєрів, очолюваний Дантоном, Маратом і Демуленом.

Після виборів до Законодавчих зборів 1 жовтня 1791 р. прийшли представники торгової і промислової буржуазії. Особливого впливу набули жирондисти — група депутатів від департаменту Жиронда.

Повідомлення учнів

Учні, що підготували повідомлення, презентують доповідь про життя і діяльність М. Робесп'єра.

Робота з поняттями

☑ **Республіка** — це форма державного правління, за якої вища державна влада належить обраним представницьким органам влади.

Робота з історичною датою

☑ **20 вересня 1792 р.** — розпочав роботу Національний Конвент, який своїм першим актом від 21 вересня 1792 р. проголосив Францію республікою.

Якобінська диктатура

Учитель. Через погіршення економічної ситуації в країні та продовження інтервенції Англії та Іспанії територією Франції почались повстання проти жирондистів, які втрачали авторитет.

2 червня 1793 р. у Франції змінюється влада. Конвент під тиском «скажених» і монтаньярів виключає з числа депутатів всіх жирондистів. Потім Бріссо, Верньйо та інших лідерів жирондистів заарештовують і страчують. До влади у Франції приходять якобінці. Для вирішення ситуації вони проголошують надзвичайний режим революційної диктатури — терор.

Робота з поняттями

☑ **Терор** — політика залякування, розправа і фізичне знищення політичних супротивників.

☑ **Диктатура** — необмежена влада, яка спирається на силові методи.

Учитель. Нова Конституція Французької республіки від 24 червня 1793 р., що гарантувала громадянам набагато ширші права, діяла недовго.

Робота з таблицею

Учитель пояснює матеріал учням, користуючись нижченаведеною таблицею.

Реформи якобінців

Реформа	Значення	Наслідки
Земельна	Селянам повернули всі общинні землі зі скасуванням усіх повинностей і виplat	Селяни підтримали революційну владу
Економічна	<ul style="list-style-type: none"> □ Встановлений максимум цін на продукти та зарплату, □ запроваджена смертна кара за спекуляцію, □ майно контрреволюціонерів безкоштовно роздавали бідним 	Голод не вдалось подолати
Військова	Обов'язковий масовий набір, суворі війська дисципліна. Покращилося оснащення та забезпечення армії, вона стала більш маневреною	Навесні 1794 р. територія Франції була звільнена від іноземних військ
Релігійна	Закриття церков	
Диктатура та репресії	Декретом про підозрілих (17 вересня 1793 р.) дозволялося заарештовувати всіх, кого вважали співчуваючими тиранії	До в'язниць потрапило понад 500 тис. осіб, із яких понад 40 тис. було страчено: П. Г. Шометт, Ж. Е. Ебер та інші «крайні» якобінці, які вимагали посилення терору, Ж. Ж. Дантон і його прибічники, які домагалися послаблення революційної диктатури

Повідомлення учнів

Учні, що підготували повідомлення, розповідають про запровадження нового революційного календаря.

V. УЗАГАЛЬНЕННЯ ТА СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЗНАНЬ**Повідомлення учнів**

Учні, що підготували повідомлення, розповідають про життя та діяльність французького міністра фінансів Жака Некера.

Метод «Прес-конференція»

- ▼ Від імені історичних осіб (Людовіка XVI, міністри Тюрго, Мальзербом, Каллон, Брієн, Неккер) дайте відповіді на запитання.
1. Якими були причини революційних подій у Франції?
 2. Чи була революція у Франції неминучою?

Робота з картою

1. Покажіть місця найбільших масових революційних виступів у Франції 1789 р. (Марсель, Тулон, Ліон, Руан, Труа, Баланс)
2. Назвіть напрями наступу революційних французьких військ у 1793–1794 рр.

Робота з формування хронологічної компетентності

1. Встановіть хронологічну послідовність.
 - 1) Взяття Бастилії;
 - 2) проголошення Національних зборів;
 - 3) затримання королівської сім'ї під час втечі;
 - 4) похід на Версаль;
 - 5) ухвалення Декларації прав людини і громадянина;
 - 6) розстріл на Марсовому полі.

Відповідь: 2, 1, 5, 4, 3, 6.

2. Встановіть хронологічну послідовність.
 - 1) Влада Директорії;
 - 2) прихід до влади термідоріанців;
 - 3) перехід влади до трьох консулів;
 - 4) єгипетський похід Наполеона;
 - 5) прихід якобінців до влади;
 - 6) італійський похід Наполеона.

Відповідь: 5, 2, 1, 6, 4, 3.

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Опрацювати відповідний параграф підручника.
2. Дати відповідь на запитання і завдання до нього.
3. Продовжити (закінчити) складання хронологічної таблиці.
4. Підготувати повідомлення про життя і діяльність М. Робесп'єра та запровадження нового релігійного календаря.
5. Дати визначення термінам: «Генеральні штати», «Установчі збори», «Бастилія», «Декларація прав людини і громадянина», «Конституція», «Національний Конвент», «республіка», «коаліція», «фельяни», «роялісти».